

MENIGHETSBLADET

Berg, Rokke, Halden, Asak, Tistedal, Idd og Enningdalen menighet

Nr. 3 | 28. årgang | oktober 2014

Høsten taler til oss!

TEKST: KARI SOL TVETER

FOTO: ARILD STANG

Denne årstiden rommer så mye. Det er tid for innhøsting av årets grøde fra både åker, skog og hage. En vakker blomst i mai har blitt moden frukt, og det lille såkornet ble forvandlet til en treskeklar kornåker. Høsttakkefest blir det i år også – for oss en selvfølge, men slik er det ikke alle steder i verden. Vi har all grunn til å takke. Jesus sammenliknet vekstmulighetene i det lille sennepsfrøet og såkornet med Guds rikets hemmelighet. Det glade evangelium Guds Ord formidles for barn, unge og voksne både i og utenfor kirker og bedehus uke etter uke. La oss være sammen i bønn om at det må nå inn til hjertene og vokse fram til bevisst tro på Jesus.

«Jeg plantet», sa Paulus «Apollos vannet, men Gud ga vekst.»

1.Kor. 3,6.

Høsten har mer å fortelle oss. Avblomstringen går sin gang mens løvet skifter farge og faller til jorden. Treets grener spriker svarte og livløse mot himmelen, men vi vet av erfaring at etter en tid spirer nytt liv fram. Naturens oppstandelse er et godt bilde på at selv døden er ikke slutten.

Jesus sier til Marta: *«Jeg er oppstandelsen og livet, den som tror på meg, skal leve om han enn dør.»*

Grenseritt-gudstjeneste

Nyheten Grenseritt-gudstjeneste ble en suksess

Fredag 1. august arrangerte Tistedal menighet Grenseritt-gudstjeneste. Auditoriet på Braadland på Fredriksten festning var fullsatt under gudstjenesten. Både tilreisende og lokale, aktive syklist og sykkelinteresserte møtte fram.

Tidligere OL-prest og KRIK-gründer Kjell Markset med interessent kaseri om tro og livsstil.

«Total Praise» fra Frelsesarmeen i Tistedal.

AV HILDE WÁGSÁS AFDAL
FOTO THOMAS LILLEBY

Mange hadde nok kommet for å høre kaseriet med Kjell Markset, åtte ganger OL-prest og KRIK-gründer (Kristen Idrettskontakt). Markset snakket om tro og livsstil under temaet: «Hvordan kan små grep skape en forskjell.» Markset

har nylig kommet ut med boka «Lev vel». Boka handler om fire grunnleggende basisområder: aktivitet, hvile, relasjoner og kosthold. I sin preken fokuserte Markset på at mange av våre livsstilsykdommer, psykiske lidelser og problemer har utgangspunkt i ubalanse mellom hvile og aktivitet, problemer i

relasjoner og ikke minst i et feil kosthold. Samtidig knyttet han sammen hvordan en aktiv livsstil kan kombineres med en nær relasjon til Gud og personlig tro. Acapellagrappa Total Praise fra Frelsesarmeen i Tistedal sto for kveldens fantastiske musikalske innslag. Gruppen leverte som vanlig høy musikalsk

kvalitet og formidlet sitt budskap med sprudlende energi og glede.

Tistedal menighet akter å gjøre denne gudstjenesten til en tradisjon. Og med så god oppslutning på første forsøk, er Grenseritt-gudstjenesten kommet for å bli.

Bidrag til Menighetsbladet

Styret for Bladet er takknemlig for at vi fortsatt kan utgi Menighetsbladet fire ganger i året, og vi håper at leserne – som vi – er fornøyde med innhold og utseende! Men hvis du vanligvis bruker en «gammeldags» giroblankett, kan du klippe ut denne.

Betalinginformasjon		GIRO		Betalingsfrist	
Utgis av de 7 menighetene i Den norske kirke i Halden		Underskrift ved girering			
Betalt av		Betalt til			
Menighetsbladet		Os allé 13			
1777 HALDEN					
Kundeidentifikasjon (KID)		Kroner	Øre	Til konto	Blankettnummer
H		<	>	1030 07 44023	<6015628565>

MENIGHETSBLADET

Utgis av Den norske kirkes menigheter i Halden kommune.

I redaksjonen:
Ansvarlig redaktør: Unni E.B. Nøding
E-post: unninodning@halden.net
Redaksjonen: Liv Hauge Johansen, Arild Stang, Ann Kristin Samuelsen, Kari Mjølnerød og Inger Lise Skauge
Grafisk produksjon:
Sivoren Kommunikasjon AS, Halden
Trykk: Amedia
Oppslag: 13.900
Gaver til Menighetsbladet:
Bankkonto 1030 07 44023
Stoff til Menighetsbladet bør helst leveres på e-post til unninodning@halden.net

Kjære lesere

En herlig og varm sommer og en solrik september ble oss til del her nord. En het og forferdende sommer og en uhyggelig høst kom som et stormvær over andre folk. De fikk del i beleiringer, flukt, henrettelser, sykdom, sult og død. Dette høres ut som et ekko fra krigene i gammeltestamentlig tid. Det pågår i Midt-Østen i dag, det vet vi alle. Det står om liv og død for tusener på tusener av sivile, for kristne, muslimer og mange andre i Syria og Irak.

Her oppe i nord har vi fulgt med i nyhetene med frykt og beven. I kirker og bedehus bes det til vår Far i Himmelen for alle disse lidende mennesker og for deres følgere. Hva annet kan vi gjøre? Åndsmakt kan bare overvinnes ved Guds Ånd. Derfor samler kristenheten seg og ber om Hans hjelp, Han som sa: «Meg er gitt all makt i himmel og på jord, gå derfor ut og gjør alle folkeslag til mine disipler». Derfor sendes hjelpere og nødhjelp ut. Derfor sendes kristne radio- og TV-programmer ut. I dag når de hele den store arabisk- og tyrkisk-talende del av verden. På de velsignede bølger går de gode nyhetene om at Gud er forsonet med verden i sin Sønn, Jesus Messias, som Han har behag i. I tusener kommer svarene tilbake til utsenderne: «Vi har møtt Jesus Kristus og vi tror på Ham!» Det er innhøstningstid også i Guds rike.

En god høst både åndelig og timelig ønskes dere alle!

Unni E.B. Nøding

Neste nummer

Neste nummer av Menighetsbladet trykkes 19. november. Siste frist for innlevering av stoff til bladet er 7. november.

Det Norske Blåseensemble

Tre konserter med blåseensemblet i høst

Frode Martinsen

Denne høsten besøker Det Norske Blåseensemble Immanuel kirke hele tre ganger med konsertene «Skapelsen», «Salmer fra 1814» og «Juleoratoriet». Immanuel kirke spiller en viktig rolle i en svært aktiv konserthøst for Østfolds profesjonelle blåseorkester. Salgsleder Frode Martinsen i Det Norske Blåseensemble forteller at musikerne gleder seg til å komme på besøk.

AV HENRIK OTTERSEN

– Immanuel kirke skaper alltid en fin ramme rundt våre konserter. I fjor framførte vi «Juleoratoriet» i kirken, og det var en flott opplevelse både for oss og publikum, forteller Frode Martinsen.

Bachs juleoratorium er ett av de mest berømte og spilte verkene til 1700-tallets superkomponist, Johan Sebastian Bach.

Den vellykkede konserten i fjor har gjort at blåseensemblet har bestemt seg for å sette opp to nye konserter i Immanuel kirke denne høsten. I tillegg til «Juleoratoriet» skal blåseensemblet også framføre «Skapelsen» og «Salmer fra 1814».

Skapelsesberetningen som utgangspunkt

«Skapelsen» av Joseph Haydn, som framføres 22. oktober, tar utgangspunkt i da Gud skapte verden, og ender opp i den nye himmel og den nye jord, når det tapte Paradis skal gjenopprettes. Det regnes som et av musikkhistoriens største musikalske verker. Her skildres kaoset og Paradiset, eksplosjonen da Gud skapte lyset, vannet som renner, fuglene som synger og løvene som brøler.

Det Norske Blåseensemble framfører «Skapelsen» sammen med Det Norske Solistkor og Ensemble Allegria. Solister er Berit Norbakken Solset, Magnus Staveland og Håvard Stensvold. Dirigent: Grete Pedersen.

Orgel og salmesang

«Salmer fra 1814» settes opp 31. oktober og er et samarbeidsprosjekt

Det Norske Blåseensemble spiller i Immanuel kirke.

mellom Borg bispedømme og Det Norske Blåseensemble. Salmene fra gudstjenestene som omkranset Eidsvollforsamlingen i 1814 er i fokus i denne konserten. Her vil publikum få høre salmer i original drakt, med opprinnelig tekst og melodi.

– Vi aktualiserer og løfter fram dette materialet i forbindelse med 1814-markeringen. I «Salmer fra 1814» blir det en kombinasjon av autentisk spillestil med orgel og folkemusikkpreget sang.

– Sondre Bratland og Beate Lech blir solistene som formidler salmene sammen med Det Norske Blåseensemble og Borg domkor, forteller Frode Martinsen.

Juleoratoriet

I 1734 ble Johann Sebastian Bachs Juleoratorium framført for første gang for menighetene i Leipzigs to viktigste kirker, Thomas-kirken og Nikolai-kirken.

Samme år ble et lite musikerensemble samlet ved Fredriksten festning i Halden – det ensemblet som nå kaller seg Det Norske Blåseensemble.

På konserten i Immanuel kirke, som holdes 4. desember deltar Schola Cantorum og solistene Ingeborg Dalheim, David Hansen, Joshua Ellicott og Halvor Festervoll Melien. Dirigent er Steven Devine.

Blåseensemblet håper mange vil komme på disse konsertene i regi av Norges eldste orkester – en kulturbærer gjennom 279 år.

Nytt fra Berg menighet

Sprell levende gudstjeneste med 6-åring 24. august var det «Sprell levende»-gudstjeneste med 6-åringene under ledelse av kateket Iselin Andersen Gjøstøl. Det ble bl.a. tale om Sakkesfortellingen. 6-årsboka ble delt ut.

Søndag 21/9 inviterer menigheten til «Tilbake til kirken-gudstjeneste». Erfaring viser at kirkevekt er avhengig av at de som allerede finner glede i å gå i kirken inviterer med seg nye mennesker. Menighetsrådet håper at mange vil invitere med seg en venn, nabo eller familiemedlem til denne søndagens gudstjeneste. På denne søndagen er også 50-årskonfirmanntene invitert.

Torsdager i Berg kirke
Mye av det som skjer i Berg menighet i høst finner sted på torsdager kl 19.00 i kirken eller på menighetshuset. Det kommer mer informasjon på hjemmesidene en tid i forkant. Her er noen smakebiter:

Torsdag 25/9 arrangeres kveldsmesse med tema «Kirken – annerledesrommet». Det blir intervju med Sven Giljebrekke og Kristin Bakkevig.

Torsdag 16/10 handler arrangementet om ungdom og sorg. Tema er: «De tunge dagene». Forfatter og prest Steinar Ekvik deltar og innleder om temaet. Målgruppen er særskilt konfirmantforeldre og alle som har kontakt med barn og unge.

Torsdag 23/10 har menigheten fokus på grunnlovsjubileet. Førstelektor og historiker Hans Petter Hermansen har innledning om «Grunnloven og dens verdiforankring».

Torsdag 30/10 er det fellesskapskveld og vi synger fra salmeboka. Svein Bjørneby spiller flygel.

Torsdag 13/11 arrangeres salmekveld og det er kveldsbønn.

Torsdag 4/12 kl 17.00 er det flergenerasjons-samling og juleavslutning for barneaktivitetene. Velkommen til alle familier og de som har lyst til å være med.

Samarbeid med Halden fengsel

Søndag 26/10 feirer Berg menighet gudstjeneste sammen med fengselsprestene Lino Lubiano og Reidar Faanes. Menigheten markerer på denne måten samarbeidet som formelt er en del av Berg menighet og Sarpsborg prosti. Det blir informasjon om Halden fengsel etter gudstjenesten.

Høsttakkefest
Berg menighet og Berg bygdekvinne lag inviterer til høsttakkefest i kirken søndag 16. oktober kl 11.00. Menighetens 4-åring er spesielt invitert og de vil få utdelt «Min kirkebok».

DET NORSKE BLÅSEENSEMBLE
Anno 1734

SKAPINGA - THE CREATION, HAYDN
22. oktober kl. 18 i Immanuel kirke

MEDVIRKENDE: GRETE PEDERSEN, DIRIGENT; BERIT NORBAKKEN SOLSET, SOPRAN; MAGNUS STAVELAND, TENOR; HÅVARD STENVOLD, BASS

Det Norske Blåseensemble med Det Norske Solistkor, Ensemble Allegria og lokalt barnekor.

SALMER FRA 1814
31. oktober kl. 19 i Immanuel kirke

SOLISTER: SONDRÉ BRATLAND OG BEATE LECH

JULEORATORIET
4. desember kl. 19 i Immanuel kirke

SOLISTER: INGEBOG DALHEIM, SOPRAN; DAVID HANSEN, KONTRATENOR; JOSHUA ELLICOTT, TENOR; HALVOR FESTERVOLL MELIEN, BARYTON;
MEDVIRKENDE: STEVEN DEVINE, DIRIGENT; SCHOLA CANTORUM, KOR

BILLETTER: DNBE.NO

YAMAHA SpareBank ØSTFOLD AKERSHUS KODE

Nytt fra Berg menighet

Ungdomsgudstjeneste
Søndag 16/11 er det ungdomsgudstjeneste i Berg kirke kl 18.00. Ungdomsgudstjeneste er:
• for ungdom OG dem som er eldre/ynge
• av og med ungdom
• samles som et ungt trosfellesskap.
• musikk, dans, drama, nattverd, tilgivelse, nåde, glede, SAMMEN!

Søndag 30/11 blir det **jazzmesse** i kirken. Menigheten gjentar suksessen fra i vår, hvor en gruppe fra Halden storband og sangsolist Margrete Gaulin deltok på en gudstjeneste. Det var fantastisk å feire jazzmesse med denne inspirerende musikkgruppa sist, og vi ser med forventning frem til en ny mulighet til å oppleve en gudstjeneste med mye jazzpreget sang og musikk.

Småttroll er for alle barn mellom 1–5 år, i følge med en voksen. Vi møtes i Berg menighetshus annenhver torsdag kl 17.00–18.30. Der synger og traller, leker og danser, tegner og spiser vi sammen. Før kveldsmaten har vi en liten samlingsstund hvor det fortelles en fortelling fra Bibelen. Kontaktperson: Iselin A. Gjøstøl: 41580269

Barneklubben er for barn mellom 5–8 år. Du som er eldre kan også få være med for å hjelpe oss. Vi møtes i Berg menighetshus kl 17.00 første torsdag i måneden. Vi har det morsomt, lager ting, Hører bibelfortellinger og dramatiserer dem. Så lager vi kveldsmat og spiser sammen. Kontaktpersoner: Toril Skram: 90810501 og Hans Magnus Bakke 48295514.

Juniorkonfirmanter
Har du lyst til å være med å hjelpe til i kirken, men er ikke gammel nok til å være konfirmand enda? Er du mellom 9–12 år bør du også bli en juniorkonfirmand! Vi møtes i Berg kirke etter skoletid én gang i måneden. I tillegg sees vi på ulike gudstjenester, samlinger for mindre barn og «ekstrasamlinger» innimellom. Som juniorkonfirmand får du lære mer om kirken, om tro og du får være med som junior-hjelpe-prest (ministrant) på gudstjenester. Kontaktperson: Iselin A. Gjøstøl: 41580269 og Kristin K Bakkevig: 48269054.

Misjonssprosjektet i Berg menighet
Berg menighet er en del av den verdensvide kirke. Gjennom takkeoffer i gudstjeneste, forbonn og virksomheten i ulike misjonsforeninger, er Berg menighet engasjert. Vi har et spesielt engasjement i forhold til Det Norske Misjonsselskaps arbeid i slummen i Bangkok.

Norsk salmebok – Nye salmer. Omtale av N13, 243

Salmen som trosbekjennelse

I kirken gudstjenesteliturgi har trosbekjennelsen sin faste plass. Menigheten får samlet gi uttrykk for troens innhold og bekjenne den kristne tro.

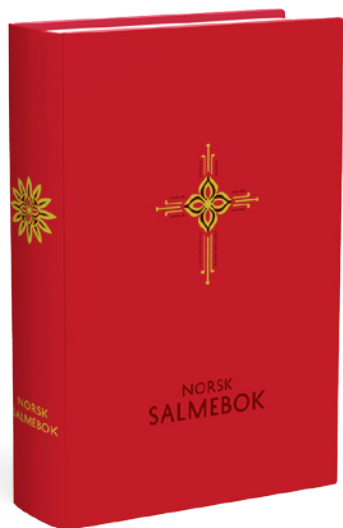
AV THOR NONSEID

Fra oldkirkens tid er troens grunnlag formulert i Den apostoliske trosbekjennelse og Den nikenske trosbekjennelse. Både i salmeboken fra 1985 og i den nye salmeboken finner vi disse to felleskirkelige trosbekjennelsene. I vår nye salmebok (N13) er dette gjengitt under avsnittet Liturgiske ledd. Den apostoliske på nr. 978 er satt på en gregoriansk melodi mens Den nikenske trosbekjennelse på nr. 979 er tonesatt av Egil Hovland. I stedet for å fremsi trosbekjennelsen muntlig, kan menigheten synge tekstene på disse messemelodiene.

Et kanskje mer personlig uttrykk for troen finner vi imidlertid i salmeskatten, salmer som vitner om trygghet og glede. Vi kan synge med Lina Sandell: *Ingen er så trygg i fare* –, Fanny Crosby: *Salige visshet, Jesus er min* – eller Erling Tobiassen: *Jeg er i Herrens hender*.

Om vi kan samle tankene om troens innhold i en av de nye salmene, skrevet av Vidar Kristensen: *Gud skapte lyset og livet i meg* – (N13 nr. 243). Her bekjenner han troen på Guds allmakt og skaperverk, troen på Kristus «født som min bror» og troen på at «Den hellige ånd gir trygghet og fred». Vidar Kristensen (f. 1950) er kjent for å ha skrevet salme- og visetekster som har fått stor utbredelse i kirkelige sammenhenger, i kristent ungdomsarbeid og lagsarbeid. Som 20-åring skrev han teksten til «salmevisen» *Jeg har en venn som har gitt sitt liv*, og senere kom den kjente ungdomssalmen *Der det nye livet lever*. Begge disse tekstene er ført videre i N13, men her er også kommet med i alt 8 av hans egne salmer og 9 av hans oversettelser. Han var prosjektleder i Kirkerådet for arbeidet med ny salmebok.

Vidar Kristensen hadde et nært samarbeid med organisten, komponisten og i mange år drivkraften i Sandefjords kirke-musikalske liv, Per Aamodt Tveit (1951–2012). Der fikk hans salmer melodier som smelter fint inn i tekstenes rytme og stemning. Tveits melodier faller lett inn i øret og gjør tekstene tilgjengelige og sangbare. Per Aamodt Tveit samarbeidet i mange år også med salmedikerne Eivind Skeie og Gerd Grønvold Saue. Hans nære venn fra 15-årsalderen, biskop Per Arne Dahl, karakteriserte dette samarbeidet slik: «Per gav deres tekster vinger og han hadde en evne til å forsterke budskapet med sine melodiføring og arrangementer.» (Vårt Land

2012, 11.26). For å bli kjent med salmen, må også melodien være med, Slå opp i salmeboken og les tekst, noter og rytme sammen. Lær melodien. Da blir salmen mer enn bare ord. Toner og ord gir opplevelsen en ny dimensjon, det blir salmesang.

N13 243 Tekst: Vidar Kristensen
Musikk: Per Aamodt Tveit

*1 Gud skapte lyset og livet i meg,
Og himlen med stjerner og jorden med fjell,
Han vil meg det beste, han kjenner min vei,
hver natt og hver morgen, hver dag og hver kveld.*

*Omkvæd:
Jeg tror på Gud Fader, jeg tror på Guds Sønn,
jeg tror på Den hellige ånd.
Så hellig, allmektig, så god imot meg,
treneige Gud jeg vil lovsynge deg.*

*2 Kongen fra himlen ble født som min bror,
han trøstet de svake, var venn med de små,
han lærte meg sannhet, han gav meg sitt ord,
Han vant over døden og er hos meg nå.*

Omkvæd

*3 Her er min kirke, her hører jeg med,
her møter jeg andre som tror på Guds Sønn.
Den hellige ånd gir meg trygghet og fred,
vi svarer med tillit og lovsang og bønn.*

Omkvæd

Nytt fra Asak menighet

Småbarnsang torsdager
har startet opp og følger samme mønster som i vår. Samlingene i kirkestua blir 9.oktober, 23. oktober, 6.november og 11. desember, sistnevnte med adventsavslutning med Lucia-opprinn. Det blir fellesøvelse sammen med Idd barnekor 19. november under bispevisitasen. Målgruppen er som tidligere barn under skolealder. Foreldre og barn møtes kl. 17.00 da det serveres en enkel middag, etterfulgt av sang og lek fram til kl. 18.30. Det er også mulig å delta bare på den siste delen med sang og lek. De som ønsker middag må melde seg på til kateket Ragna Ristesund Hult på telefon 93491954, senest én dag før samlingen. På første samling etter sommeren var godt over 30 barn og voksne samlet i kirkestua.

Menighetskvelder
Hostens første menighetskveld var 11. september, hvor menighetens frivillige medarbeidere var spesielt inviterte. Ørnulf Elseth ved bispedømmekontoret holdt et inspirerende innlegg om velsignelsen og gleden knyttet til å være medarbeider i Guds rike. Kateket Ragna Ristesund Hult og diakon Hilde Finsådal fortalte engasjert fra sitt arbeid i menigheten. Kvelden ble avsluttet med et varmt måltid og sosialt samvær. Neste menighetskveld er torsdag 23.oktober. Da kommer Inger Lise Skauge og forteller om «Utskuddene på Jesu slektstre». Møtet begynner kl. 19.30 og alle er hjertelig velkommen. I november blir det derimot ikke egen menighetskveld i Asak. Da inviteres det i stedet til felles kulturkveld på Prestebakke 20. november i forbindelse med bispevisitasen.

Konfirmanter
Den tradisjonelle konfirmanweekenden for menighetene på Iddesida ble avviklet på Tjellholmen leirsted 12.–14. september. Det har i høst meldt seg vel 70 ungdommer til konfirmandundervisning i Asak menighet. Vi oppfordrer menigheten til å ta med konfirmandene i sine bønner.

50-årskonfirmanter
For 50 år siden – nærmere bestemt 25.oktober 1964 – stod 27 ungdommer til konfirmasjon i Asak kirke. Prest var Hieronymus Heyerdahl Erlandsen. Av de 25 som fortsatt er i live fra dette konfirmandkullet, har vi klart å spore opp adressen til 23 som vil bli spesielt invitert til gudstjenesten i kirken 9.november. I gudstjenesten får vi også besøke av Kor X fra Normisjonen i Askim. Etter gudstjenesten blir det kirkekafe i kirkestua for «konfirmandene» med ledsagere.

Ibsen og Peer Gynt

Menighetsbladet har fått bruke denne artikkelen om Ibsen og Peer Gynt av Jostein Andreassen. Mange av våre lesere kjenner sikkert verket, har sett det i gammel eller ny versjon ved Gålå-vannet eller på Nasjonalteateret. Dette er et stykke som stadig trekker publikum, og som stadig retter et skarpt lys på våre norske svakheter. Teksten og scenene er fulle av humor, refs og symbolikk. Her er det mye å grunne på! Derfor synes vi at den fortjener en plass i bladet, selv om den ble skrevet til Ibsen-jubileet.

Ibsen, Peer og Solveig

I 2006 var det Ibsen-år. Den store forfatter døde nemlig 23. mai 1906 og ble feiret over hele verden. Hans samlede verker – «*Henrik Ibsens skrifter*» – kom ut i ny utgave i 30 bind som ble lansert med stor festivitas.

AV JOSTEIN ANDREASSEN

«Peer Gynt»

Ibsens dramatiske dikt «Peer Gynt» regnes gjerne for vår litteraturs nasjonale hovedverk. Det ble skrevet i 1867 mens Ibsen oppholdt seg i Italia. Det kan se ut som om heltens navn og mange enkelttrekk er hentet fra Asbjørnsens samling «Norske Huldreeventyr og Folkesagn».

Diktet bygger på sagnstoff, folketro og eventyrmotiver. Det er et humørfylt oppgjør med nasjonalromantikken og fullt av hentydninger til personer og hendelser i samtiden. Men samtidig er det en fantastisk karakterstudie. Peer er en merkelig person og vanskelig å bli klok på. «Gå utenom» er et livsprinsipp for ham, med alt det dette innebærer.

Handlingen foregår dels i Norge, dels i Nord-Afrika og dels på havet. Språket er friskt, med mange særnorske ord og vendinger, og verseformen er smidig.

Solveig

Den kvinnelige hovedpersonen i stykket er Solveig – ei eiegod jente. Forholdet mellom henne og Peer er svært interessant, særlig når de møtes igjen etter lang tid. Det har blitt spekulert mye over hva Ibsen egentlig har ment når han beskriver det siste møtet. Etter min mening har ingen forstått denne avslutningen så godt som den katolske pater Finn Thorn. Hans beskjedne lille bok «Henrik Ibsens Peer Gynt» fra 1971 ble for meg selve nøkkelen for å finne inn til verket. Flere teorier finnes om hva som egentlig skjedde med Peer på slutten. Det synes for meg som om de fleste fortolkningene eller mindre stanger hodet mot vegg. Muligens er det lettere for en som selv har opplevd en kristen omvendelsesprosess å forstå Solveigs og Peers tanker. I 1998 hadde jeg den store opplevelse å reise i Ibsens fotspor i Italia med reisehåndbøker, Thorn og Det

nye testamente i veska. – Også «Peer Gynt», selvsagt, og under hele reisen kunne jeg grunne på Solveigs forløsende ord: «*Det er jeg, da; men hvem er hans fader? Det er han, som for moderens bøn forlader.*»

Eiegod Bjørnson!

Men det er helt umulig å forlate emnet for jeg får skrytt litt av en annen som var nøye knyttet til vår landsdel: Allestedsnærstående, hjelpsomme, engasjerte Bjørnson! – Uten ham, trolig ingen «Peer Gynt». Det var Bjørnson som i 1863/64 hjalp en temmelig ruinert, forfyllet, bitter, ensom og mislykket venn til Italia. Han visste vel av egen erfaring at kom Ibsen bare ned dit igjen, ville inspirasjonen komme.

Og det gjorde den. Mindre enn tre måneder deretter var «Brand» ferdig. Da Ibsen så domkirken i Milano, hadde den gamle «ateisten fra Grimstad» skrevet til sin venn: «*– den mann der har kunnet unnfange planen til et sådant verk, han måtte kunne falle på i sine fritimer å gjøre en måne og kaste den ut i himmelrommet.*»

Aha!

Den 12. september 1865 skriver Ibsen til Bjørnson og forteller om sin «aha-opplevelse» i

Peterskirken. Han kommer med denne for meg lille spennende beklennelse: «*(...) jeg leser ikke andet enn Bibelen, – den er kraftig og stærk.*» De fleste vet vel at Ibsen raskt ble en totalt annen person: «*Make til forvandling har jeg aldrig set hos noget menneske*», skal en av hans samtidige i Italia ha skrevet.

Kanskje skyldtes dette i høyere grad suksessen og meldingen i 1866 om norsk diktergasje enn den bibelske påvirkning. Men det er interessant at dikteren store verk «Peer Gynt», «Brand» og «Kejser og Galilæer» fullstendig er gjennomvevd av kristent tankegods. Bare førstnevnte har

75 direkte sitater og allusjoner (hentydninger) til Bibelen, og da er Pontoppidan, huspostiller og Salmeboka ikke regnet med! Andreas Hompland og andres påstand om at norsk litteratur er umulig å forstå uten et godt kjennskap til Bibelen, er utvilsomt helt korrekt. Det virket som om det var disse utsegnene som gjorde Boken om Jesus så stueren at til og med bokklubbene kunne utgi den, hvilket de har gjort i mange fasonger og med ovennevnte begrunnelse.

Det norske samfunn har profittert på aksepten: «Bibelen er ei så god bok at dei kristne ikkje må få beholde ho for seg sjøl.»

Nytt fra Berg menighet

Givertjeneste
Alt arbeid i Berg menighet bygger på frivillighet. Menigheten har igangsatt en «givertjeneste» for å finansiere løpende aktiviteter. På grunn av Halden kommunes økonomiske situasjon, har vi fått flere oppgaver som må belastes menighetsrådets budsjett. Vi oppfordrer dere til å støtte det arbeidet vi gjør for bygda. Ta kontakt med leder eller kasserer i menighetsrådet for å bli «giver».

Nytt fra Rokke menighet

I dag skriver vi september og en fin sommer er over. Det er fortsatt varmt og godt og blomstene er fine. To gudstjenester i Rokke kirke er blitt avlyst i sommer på grunn av økonomi. **31/8:** Gudstjeneste med presentasjon av årets konfirmanter. Det er 9 ungdommer som nå starter konfirmandforberedelsene med Johannes Halvorsen som leder. Det ble servert kirkekafe denne søndagen. **14/9:** Gudstjeneste hvor Halvor Gregersen og Iselin Andersen Gjøstøl hadde ansvaret for prekenen. 1-2-3-åringene var spesielt invitert og fikk hver sin bok. **28/9:** Gudstjeneste ved Halvor Gregersen og Iselin A. Gjøstøl. **12/10:** Høsttakkegudstjeneste ved Halvor Gregersen. Kirken vil bli pyntet med årets avling. 4-åringene er spesielt invitert og vil få ei bok. Det vil bli servert kaffe. **19/10:** TV-aksjon og menighetsrådene oppfordres til å stille med bossebærere. **26/10:** Konfirmandene deltar i gudstjenesten sammen med Halvor Gregersen. **1/11:** Allehelgens-samling om kvelden i kirken ved Halvor Gregersen. **16/11:** Gudstjeneste ved Jan Boye Lystad. **30/11:** Gudstjeneste ved Halvor Gregersen og konfirmandene. **14/12:** Lysmesse hvor Halden og Rokkes konfirmanter deltar under ledelse av Johannes Halvorsen og Halvor Gregersen.

Rokke menighetsråd vil kjøpe inn 3 nye sangbøker og gjøre seg litt kjent med den, før vi går til anskaffelse av alle sangbøkene. Menigheten eier ei gammel likvogn som har stått ved Folkenborg museum i 11 år. Menighetsrådet har bestemt å isolere den gamle stallet ved Rokke kirke som denne vogna kan oppbevares i, også andre ting, som den gamle prekestolen o.l. kan bli tatt vare på der. Vi har allerede fått noen penger til dette formålet, men vil nok trenge mer. Ved omvisning i kirken vil dette «lille museet» bli et pluss for bygda.

Gravminner – motetrender gjennom tidene

«Vil du vurdere en nasjons kulturelle standard, så besøk en kirkegård», heter det. Kirkegårdene i Halden representerer verdige eksempler for landet vårt. Kommunen tilrettelegger og pårørende stiller sine kjæres gravsteder året igjennom. Når høst-sola gyller trærne, kan det være godt med en liten ettertankens stund på en benk med utsyn over «Dødens hage».

TEKST: KARI STUMBERG.
FOTO: ARILD STANG

Gravminnene på kirkegården, eller støttene som vi gjerne sier i dag-ligtale, kan fortelle oss mye kulturhistorie. Rundt 1960 ble mange kirkegårder i Norge «modernisert». Rammegraver og store monumenter ble etterhvert fjernet, og nye felt ble dominert av lave ensartede gravstøtter med små bed foran og ellers plen som kunne vedlikeholdes maskinelt. Men i Halden fikk heldigvis mange av de gamle gravminnene stå i vakker harmoni med moderne kunstuttrykk.

Vi kan vi følge ulike «trender» i materialbruk og symbolikk gjennom tidene. Gravminner kan også fortelle sosiale historier. Noen er ganske anonyme og av forskjellige grunner ikke så godt vedlikeholdt, mens byens befolkning kanskje vil føle glede og stolthet over for eksempel å se de monumentale gravstedene til «byens store sønner», komponisten Oscar Borg eller Eidsvoldsmannen Carl Adolph Dahl på Os kirkegård. Tidligere var det vanlig å ha med yrkestitler i tillegg til navn og datoer for fødsel og død; grosserer, gårdbruker, stenhogger og lærer er noen eksempler. Disse hører naturligvis til mannsnavn. Kvinnes «tittel» var, med svært få unntak, hustru. På Solli Gravlund på Idd stod det imidlertid, inntil for noen år siden, et gravminne over «tyende» N.N. Hennes yrke var altså tjenestejente.

De eldste gravminnene

I Haldens omegn kan vi støte på gravminner fra førkristen tid. Flere bronsealderøyser og gravhauger fra jernalderen er merket på turkartene. Steinsamlinger som viser

Tistedal kirkegård i høstsol.

Barbara Lundes gravminne.

seg å være eldgamle hellekister, kan vi også komme over i terrennavn. Kvinnes «tittel» var, med svært få unntak, hustru. På Solli Gravlund på Idd stod det imidlertid, inntil for noen år siden, et gravminne over «tyende» N.N. Hennes yrke var altså tjenestejente.

Rammegrav fra «Høyden» på Os kirkegård.

fram til i dag. Ingen gravminner er naturligvis bevart fra den første tiden. Da var gravene helt umerket, eller det ble satt opp en liten treplate med navnet til den avdøde. Seinere kom enkle trekreiser i bruk, men uansett råtnet disse opp i årenes løp og gras dekket etterhvert gravstedet. På Søndre Enningdalen, er kanskje den aller eldste bevarte kirkegården. En liten stavkirke stod på Kirkebøens grunn i den tidlige kristne tid. Det gudshuset er for lengst borte, men kirkegården har vært i kontinuerlig bruk

På Idd kirkegård ser vi gravminner fra ulike tidsepoker.

kulturskatten, for det er montert et deksel over slik at den kan beskyttes mot videre forvitring.

Klaseskille på kirkegården

Vi vil helst tro at «i døden er alle like», men gamle gravminner og skikker forteller noe annet. Å få sin grav på sørsida av kirken og så nær takdryppet som mulig, var forbeholdt de med høy rang i samfunnet. De aller «førnemste» og best bemidlede personer kunne til og med få plassert sine kister inne i kirken under golvet.

På 1700-tallet ble det bygd mange private gravkamre i nær tilknytning til kirkebygningene. I Halden har vi bevart deler av et slikt begravningssted fra 1725, nemlig «Krypten» under Immanuelskirke. I dag står det fire gamle kister her. I en av dem ligger Peder Colbjørnsens balsamerte legeme. Ute på kirkegården «Rosen» på sørsida av Immanuelskirken viser gravminnene rang og stand. Det mest i øyenfallende er på graven til Barbara Lunde, født Wiel, som døde i 1837. Det er en stor firkantet støpejernsstøtte

halvannen meter. Det er hogd inn et kors og et Kristusmonogram. En innskrift forteller at dette er graven til Sakarias Bøns datter. Årstallet er 1630. Sammen med en kalksteinsplate som står ved Berg kirkes vestvegg, er dette de eldste gravminnene i vårt distrikt. På nordsiden av Immanuelskirke ligger en noe yngre gravplate. Denne er i svakt rødlig sandstein og til minne om kjøpmann Mads Mortensen Wærn som døde i 1717. Ikke mange er klar over denne lokale

Avtale om stell av grav

I adskillige år har det vært mulig å få hjelp til å holde gravstedene i orden. Det er den som eier graven – gravfesteren – som er ansvarlig for at graven blir stelt og holdt i forskriftsmessig stand. Men det går an å få hjelp med dette via kirkevergens kontor.

Marianne Grinnbo.

Tidligere kalte man slike ordninger for gravlegatordninger; i dag går en mer og mer over til å bruke betegnelser som avtaler om stell av graver. Dette er en mer korrekt betegnelse og omfatter både de som har langvarige avtaler og de som lager avtale fra år til år. Det siste blir mer og mer vanlig.

Det er Marianne Grinnbo ved kirkevergens kontor som administrerer og legger til rette for denne ordningen her i Halden. Hun forteller at kirkevergekantoret påtar seg å stelle gravene for de gravfesterne som ønsker det. Dette

TEKST INGER LISE SKAUGE
FOTO MARIANNE GRINNBO

Anne S. Jensen foretar den første plantingen. Plantene er forholdsvis små på dette tidspunktet.

året har kontoret ansvar for ca. 400 graver, og disse er fordelt på alle kirkegårdene.

– Hva betyr det i praksis at dere påtar dere dette ansvaret?
– Stellet starter i begynnelsen

På dette gravstedet er det avtale om stell. Her er en av de gamle, hvite markeringspinnene.

av mai. Da ryddes det opp etter vinteren og gjøres klart til planting med å spa-vende blomsterbedet, fylle på jord og rette kanter. Vi planter sommerblomstene på forsommeren i overgangen mai/juni, forteller Marianne, og holder gravene i orden gjennom sommeren, vanner, gjødsler, stiller blomstene og klipper gresset rundt gravene, slik andre gjør når de stiller sine graver.

Noen ønsker i tillegg å få plantet høstlyng på gravene. Dette gjøres i september. Og for de som ønsker det, blir det i tillegg lagt på kranser til Alle helgens søndag – den første søndagen i november. – Men gravene er jo forskjellige både i størrelse og beliggenhet. Betyr det at avtalene varierer?

– Vi inngår avtale med graveier på hvert enkelt gravsted etter å ha vært ute og sett på gravstedet. Det avhenger av størrelsen på gravstedet hvor mye det koster å få stell. For å kunne tilby et bedre stell er det i løpet av de par siste årene nå gravd ned selvvanningskasser på de aller fleste gravene. Vi har måttet legge om driften denne omleggingen mulig.

– Hvem er det som velger å lage slike avtaler om stell av grav?

– Det er det vanskelig å være helt tydelig på. Men mange gravfesterer bor utenbys, og noen er syke eller har vanskeligheter med å komme seg til kirkegården. Da kan det være godt å vite at det er noen som gjør jobben for dem, slik at gravstedene framstår like pene som om de selv hadde stelt dem.

– Det er det vanskelig å være helt tydelig på. Men mange gravfesterer bor utenbys, og noen er syke eller har vanskeligheter med å komme seg til kirkegården. Da kan det være godt å vite at det er noen som gjør jobben for dem, slik at gravstedene framstår like pene som om de selv hadde stelt dem.

med en forgylt engel på toppen. På alle sider er det foruten tekst mange symboler, relieffer med billedhogger Berthel Thorvaldsen kjente motiv «natten».

I 1805 opphørte skikken med å begrave velstående personer under kirkegolvet. Da ble det søkt om kongelig tillatelse til å anlegge gravsteder på privat grunn. De fleste av disse er slettet i årenes løp, men her i Halden er både familiegravstedet i parken på Rød herregård og major B.M. Schnitlers gravsted ved eiendommen «Roligheten» bevart. Begge gravstedene er innrammet av støpejernsgjerder. På Schnitlers gravsted ble det reist et stort tidstypisk

støpejernskors for å minnes at han «Henslumrede den 9. Februar 1839».

Gravminnes utforming

Gjennom alle tider har det nok vært flest steinstøtter på norske kirkegårdene. De er hogd i mørk stein eller grå og rødlig med innslag av marmor i dekoren. I noen perioder ble gravminnene utformet som høye obelisker, runde søyler eller lave polerte støtter med kvadratisk form. I de siste tiårene har det blitt mange natursteiner å se på kirkegårdene. Bruken av symboler har også endret seg. Tradisjonelle kristne symboler som kors, soloppgang og due er

fremdeles vanlig å se på gravminner, samtidig som nye livssynsnytrale symboler og dekorasjoner stadig oftere blir tatt i bruk. Noen ønsker også en helt anonym grav, og det er det full anledning til. På Asak kirkegård er det anlagt en minnelund hvor det ikke skal være private støtter eller minneplater, men det er et satt opp en vakker bauta på området. Ved sokkelen står kunstneren Lise Amundsens skulptur «Bønn for menneske». Her kan hvem som helst sette blomster eller tenne lys.

Det vil føre for langt å komme inn på alle skiftende «trender» når det gjelder gravminner, men for Halden er perioden på 1800-tallet

med støpejernsmonumenter av særlig interesse. Mange gravplater, kors og store monumenter ble produsert ved Cathrineholms jernstøperi. Der ble det også produsert kunstferdige jerngitter som omga større familie- eller enkeltgraver, de såkalte «rammegravene». I arkivene hos Østfoldmuseene – Halden historiske Samlinger oppbevares gamle salgsbrosjyrer med priser og mål på produktene. På kirkegårdene i distriktet, og spesielt på Os, er det ennå mange gravminner av disse typene.

Vernetanker

Kulturminnevernet er nå i stadig sterkere grad i fokus også på

kirkegårdene våre. Stat og kommune vil utarbeide verneplaner for hele de eksisterende anleggene eller samle spesielle gravminner i en egen «museumsavdeling» slik det er gjort på Os og Søndre Enningdalen kirkegård. I 2010 ble det framlagt en bevaringsplan for «Høyden» på Os kirkegård. Prosjektleder der var Anne Sætre Jensen. På Idd kirkegård er det igangsatt et kartleggingsarbeid for vern av gravminner med spesiell kulturhistorisk verdi.

Kirkegårdene med sitt mangfold av gravminner representerer lokale kulturskatter som berører oss alle på en eller annen måte.

<p>Halden og Omegns Begravelsesbyrå AS Damhaugt. 15 Telefon 69 18 44 51 – En god hjelp i en tung stund</p>	<p>Tom for printerblekk? Canon/HP/Lexmark og Pelikan blekk KöhnLibris Storgaten 24 – tlf. 69 18 43 44 – et førstevalg i sentrum</p>	<p>Kildebo Blomster Storgt. 16 Tlf. 69 18 14 10</p>	<p>Bestill synsundersøkelse idag! interoptik Halden Optiske Tlf. 69 18 42 75</p>	<p>Kirkekaffe, selskaper og minnestunder. Møter av alle slag, pluss håndlaget mat Fabian på Tørvet Tlf 69 17 55 55 (Sondagsåpent f.o.m. 19/10)</p>	<p>KIWI minipris RISUM Tlf 69 18 57 93</p>	<p>Børkes Bakeri – baker byens beste brød Skippergata 14 Tlf. 69 18 13 72</p>	<p>DNB Busterudgata 31, 1776 Halden E-post: halden@dnb.no</p>	<p>For oss er privatkunder like viktige som bedriftskunder. Handelsbanken www.handelsbanken.no</p>	<p>Glassmesteren OSKAR HANSEN GLASSMESTERI OG RAMMEFORRETNING Oscarsgt. 14 Tlf. 69 18 29 76. (Nattservice: 92 89 91 11)</p>	<p>AF Bygg Østfold Tlf. 69 21 36 00</p>	<p>JENSEN & SCHEELE BIL AS Vestgårdveien 1 – Postboks 1080, 1787 Berg Telefon 69 21 35 00 – Telefax 69 21 35 10 www.jensen-scheele.no</p>
<p>avd. Haugen Begravelsesbyrå Busterudgt. 7B Telefon 69 18 16 57 – Vi hjelper i en vanskelig tid</p>	<p>Bademiljø Kolås Eftf. AS Autorisert rørlegger Nedre Bankgate 34, 1771 Halden Tlf 69 19 07 00</p>	<p>ERLING GRIMSRUD AS Flatebyveien 1A, 1792 Tistedal • Tlf 69 21 14 60 • Graving • Sprenging • Transport • Høytrykkspyling www.erling-grimsrud.no</p>	<p>FABIAN restaurant og pannekakeri</p>	<p>Vi kjører for deg! Ta kontakt på tlf. 69 13 77 00 eller e-post: travel.ostfold@nettbus.no nettbus nettbus.no</p>	<p>Bergstrøm Kjøtt og Delikatesse AS Tlf. 69 18 56 20 Tista senter, Walkersgate 4</p>	<p>Montér Montér Halden Walkersgt 1 (Høvleriet) Tlf 46895000 Åpningstider: Mandag-fredag: 07:00–17:00 Lørdag: 09:00–15:00</p>	<p>STANSEFORMFABRIKKEN STANSEFORMER av høyeste kvalitet. Konstruksjon på DAK, stanseri og matriser. Laserskårede stanser og renseverktøy. Utskjæring av prøve-esker Stansformfabrikken AS, Isdøveien 66, N-1709 Halden, Norge Telefon 69 17 52 20 – Telefax 69 18 21 55</p>	<p>SpareBank HALDEN</p>	<p>Vi hjelper deg i gang med ditt prosjekt. Kom innom for en hyggelig fagprat. BYGGERIET Byggeriet LA Bygg Isbakkeveien 1 (Sorfjellfeltet) Tlf 476 55 222</p>	<p>Benytt Menighetsbladets samarbeidspartnere når du handler!</p>	

DIAKONI I FOKUS

Nytt fra Idd menighet

Et nytt konfirmantkull er nå i full gang. Flokken teller 54 flotte ungdommer. Ungdomsprest Martin Lund har hovedansvaret for opplegg og undervisning i samarbeid med konfirmantutvalget. Vi oppfordrer menigheten om å huske på konfirmantene og lederne i bønn.

Søndag kveld 12. oktober blir det ny **jazzmesse** i Idd kirke. En gruppe fra Halden Storband står for musikken og det betyr svingende rytmer og sterke tekster. Alle er hjertelig velkommen!

Søndag kveld 2. november blir det **Allehelgensgudstjeneste** med tenning av minnelys i Idd kirke. Alle som har mistet noen det siste året er særlig invitert, men gudstjenesten er naturligvis åpen for alle.

Søndag 9. november blir det gjensyn med menighetens **50-års-konfirmantjubilanter** på gudstjenesten i Idd kirke. Etter gudstjenesten samles jubilantene til hyggetreff og «mimre-samling» på menighetshuset.

Et sangsemester med Prøysen-sanger

Gledessprederne med konsert i Prestebakke kirke.

TEKST: HILDE FINSÅDAL
FOTO: ARILD STANG

26. august hadde Gledessprederne sensommerkonsert i en fullsatt Prestebakke kirke. Dirigenten vår, Jan Erik, pleier å si at vi er det eneste koret han leder, som ikke har øvelse før vi synger på konsert. Det fungerer bra med Gledessprederne!

Repertoaret vårt denne gangen var hovedsakelig sammersanger. Sola skinte utendørs og Odd Arne, som hilste og takket fra menighetsrådet i Enningdalen,

påsto at Gledessprederne hadde flyttet sola inn, ja helt inn i hjertet.

Utover høsten vil vi markere at det er 100 år siden Alf Prøysen ble født, så nå blir det Prøysen-potpurri fremover.

I november kommer biskop Atle Sommerfeldt på besøk til menighetene på Iddesiden og både han og Gledessprederne stiller opp på «Møtested kirken» i Asak kirke 18. november. Kjenner du noen som har lyst til å bli med i koret, så ta kontakt eller kom på en av våre øvelser.

Ansiktet ditt

av Lisbeth Bjerke

Når jeg ser på det kjære ansiktet ditt ser jeg den «rødmende sjenerte unggutten» på sytten år, slik du var da vi møttes første gangen.

Når jeg ser på det kjære ansiktet ditt ser jeg deg stå bøyd over en barneseng med tårer i øynene, og med gleden og stoltheten Som lyste om deg i gleden over vårt første barn.

Når jeg ser på det kjære ansiktet ditt ser jeg en bekymret pappa som venter på en ung datter i bevende angst For at noe vondt skulle ha hendt henne.

Når jeg ser på det kjære ansiktet ditt Ser jeg øynene dine søker mine Gjennom menneskemengden i vår datters bryllup. Ser kjærligheten og stoltheten over at dette var «vårt» sammen.

Når jeg ser på det kjære ansiktet ditt Ser jeg den varme gleden du viste over det å bli bestefar. Ser to hoder sammen – et barnebarn og en bestefar. I ivrig samtale om stort og smått.

Når jeg ser på det kjære ansiktet ditt Ser jeg angsten og fortvilelsen da du forstod at noe var frykkelig galt For det var en tid hvor du forlot det.

Når jeg ser på det kjære ansiktet ditt tenker jeg på alt vi skulle ha gjort du og jeg, alle planene vi hadde for en alderdom, sammen.

Når jeg ser på det kjære ansiktet ditt Gråter jeg for alt du har mistet. Barnet vårt, barnebarna, vennene, Alt er borte fra minnet ditt. Du kjenner fortsatt navnet mitt, men kjenner du meg? Vet du at du og jeg deler et liv? Nei, jeg tror ikke at du vet det lenger, jeg tror ikke lenger noen kan nå inn til deg i det som er «din verden».

Det som var før er borte. For deg er bare sykdommen tilbake. Alzheimers sykdom fratar den som får den alt iv. Og etterlater bærereren i et fremmed ensomt landskap der ingen andre har adgang.

Barn i Nepal.

Foto: Pål Brenne

miljøfremmende arbeid. Ett av våre nyere prosjekter i Nepal bygger på erfaringene derfra og skal ivareta lokalbefolkningen i områder som blir utbygd og se til at de får sin rettmessige del av den økonomiske veksten og utviklingen som skjer.

«Grønn tenkning»

Tilsvarende er all vår innsats inn mot den tibetanske høysletta utpreget «grønn». Der har tre av verdens største elver sitt utspring. 1/3 av verdens befolkning får sitt drikkevann derfra. Hvis det ikke skapes en bærekraftig balanse mellom dyrelivet der, nomadene og de nye, mer kommersielle

interessene, får det stor betydning for hele verdenssamfunnet. I dette store bildet bidrar lille HimalPartner.

Menneskeverd

Mennesker med psykiske lidelser opplever en diskriminering som vi i vår kultur ikke kan forstå. Mange blir stengt inne i bur eller på andre måter isolert fra samfunnet, uten noen behandling og uten kunnskap om at behandling finnes. Disse utfordringene og andre, som menneskehandel, prostitusjon, vold i hjemmet, osv. forsøker vi å møte gjennom våre samarbeidspartnere. I tillegg sliter mange med traumer etter en vond og opprivende borgerkrig, som varte i ti år.

Program for Bispevisitasen på Iddesiden

Gjennomgangstema: **Frihet og forankring**. I året for Grunnlovens 200-årsjubileum setter vi i visitasuken søkelys på vårt eget ståsted som nasjon, menighet og enkeltindivid. Hvilke verdier er vi forpliktet av?

TIRSDAG 18. NOVEMBER (den «diakonale» dagen)

08.00–08.45: Nattverdgdstjeneste i Asak kirke.

09.00–10.30: Møte med de ansatte i Asak kirkestue.

10.30–11.15: Lunsj med de ansatte i Asak kirkestue.

11.30–12.15: Sangstund med beboerne på Solheim senter.

12.15–12.45: Møte med avdelingsleder for Solheim senter for demens, Trine Bang Ebeltoft og avdelingsleder for Solheim dagsenter Anette Woldheim Hansen.

13.15–13.45: Medarbeidersamtale på Karlsholm.

14.30–16.00: «Retreat-besøk» med tidebønn, omvisning, suppe og kaffe på Tomasgården.

18.00–20.00: Møtested Kirken med kirkekaffe i Asak kirke. Tema: *Frihet og forankring i en kirke for alle*. Innslag av konfirmantene fra Asak. Enkel bevertning etter gudstjenesten.

ONSDAG 19. NOVEMBER (den «kommunale» dagen)

08.30–09.00: Morgenbønn Tistedal kirke.

09.30–12.00: Møte og arbeidslunsj med representanter fra Halden kommune på rådhuset.

12.30–13.00: Medarbeidersamtale på Kirkens hus.

13.15–13.45: Medarbeidersamtale på Kirkens hus.

14.00–15.00: Møte med lærerne på barneskoletrunnet på Iddesiden på Tistedal skole.

15.30–16.00: Medarbeidersamtale på Kirkens hus.

16.30–17.30: Enkel middag med småbarnsungen i Asak og barnekoret på Idd på Karlsholm.

18.30–20.30: Åpen ungdomsgudstjeneste med speiderne og konfirmantene i Tistedal kirke. Tema: *«Gud med oss»*. *Frihet og forankring i dagens samfunn*. Enkel bevertning etter gudstjenesten.

TORSdag 20. NOVEMBER (den «kulturelle» dagen)

08.30–09.00: Morgenbønn i Idd kirke

09.15–09.45: Medarbeidersamtale på Kirkens hus.

10.00–10.30: Medarbeidersamtale på Kirkens hus

11.00–11.30: Lunsj med lærerne på Halden videregående skole, avd Porsnes

11.40–12.20: Tematime om islam og østlige religioner på Halden videregående skole

13.30–15.30: Bedriftsbesøk på Bakke senter for mestring og rehabilitering.

Historikken og dagens drift. Tema: *Frihet og forankring – for ånd, sjel og legeme*.

15.30–16.15: Middag på Bakke senter for mestring og rehabilitering

16.30–19.15: Møte med fellesrådet og alle menighetsrådene på Gamle Prestebakke. Kaffe og kringele.

19.30–21.30: Kulturkveld med Idd og Enningdalen historielag i Prestebakke kirke. Kåseri ved Jens Bakke: *Fra Eidsvold den gang til Halden i dag*. *Frihets- og forankringstanken gjennom 200 år*.

Biskop Atle Sommerfeldt.

Allsang fra Mads Bergs sangbok med visegruppen Sør-Øst. Bevertning.

SØNDAG 23. NOVEMBER

(den «gudstjenesteferende» dagen)

11.00–12.30: Visitasgudstjeneste i Idd kirke. Tekst: Matt 25,31–46. Tema: *Frihet og forankring innfor Guds ansikt*.

12.30–14.00: Avslutningsamling med kirkekaffe på Karlsholm. Visitasforedrag og samtale.

Lesefrukter til ettertanke
ved Trond Enger

Å slurve med sproget er å slurve med tankene.

Jon Andreas Håton
norsk komponist og musiker
1973-

Menneskene sier: – Vis oss undere, så vil vi tro, og Gud sier: – Tro, og dere kommer til å skue undere.

Bernhard Lichtenberg
norsk komponist og musiker
1973-

Tro er for Jesus kraften til, i bestemte øyeblikk i livet, å gjøre alvor av overbevisningen om Guds allmakt.

Rudolf Karl Bultmann
tysk teolog
1884–1976

Nytt fra Idd menighet

18.–23. november får Idd offisielt **visitasbesøk** av biskop Atle Sommerfeldt. I løpet av uka skal biskopen innom skole- og sykehjem, han skal på bedriftsbesøk og retreat-treff, samt møte kommunens ledelse og alle de kirkelige ansatte. I tillegg blir det en rekke arrangement som vi håper mange vil møte opp på. Hver dag starter med en åpen nattverd-gudstjeneste eller morgenbønn i en av kirkene. Tirsdag kveld blir det «Møtested Kirken» i Asak kirke.

Onsdag kveld inviterer konfirmantene og speiderne til «Ungdomsgudstjeneste for folk i alle aldre» i Tistedal kirke.

Torsdag blir det «Kulturkveld» sammen med Idd og Enningdalen historielag i Prestebakke kirke.

Søndag formiddag avsluttes uka med «Visitasgudstjeneste» i Idd kirke. Vi oppfordrer alle om å følge med i avisens annonser når visitasuka nærmer seg.

30. november–1. desember inviterer barne- og ungdomsutvalget 11-åringene i menigheten til **LysVåken-overnatting** i Idd kirke. Målet er å bli kjent med kirken og det budskapet kirkens symboler forkynner. Helgen avsluttes med en åpen LysVåken-gudstjeneste der hele menigheten er velkommen.

Søndag kveld 7. desember blir det «Vi synger jula inn» i Idd kirke. Idd skolemusikkorps deltar sammen med årets konfirmantkull.

MISJONS AKTUELT

AV INGER LISE SKAUGE

Misjonsaktuelt presenterte i forrige nummer organisasjonen Areopagos. I dette nummeret møter vi en annen organisasjon som deltar i Samarbeidsutvalget for Menighet og Misjon i Borg. Denne gang utfordrer vi Terje Holmedal i organisasjonen

HimalPartner

HimalPartner, som tidligere het Tibetmisjonen, vil være et redskap for Guds kjærlighet i Himalaya og arbeider i partnerskap med lokale og internasjonale organisasjoner for å fremme bærekraftig utvikling og løfte fram de mest sårbare i samfunnet. Derfor ble navnet byttet i 2010 fra Den norske Tibetmisjon til HimalPartner.

Vannkraft

Både i Nepal og i tibetanske områder i Kina har vi fokus på mental helse og næringsliv, eller entreprenørskap. Mange kjenner Tibetmisjonens historie med utbygging av vannkraft i Nepal. Ingeniøren Odd Hoftun kom til landet for å bygge sykehus midt på femtitallet,

Jim Lindquist fra Halden møter folk som driver økoturisme på den tibetanske høysletta i Kina.

men behovet for teknisk utdanning og utvikling ledet ham til en ganske utradisjonell misjonsgjerning som fortsatt er med på å åpne dører. «I Nepal møtte jeg Odd Hoftuns navn overalt.» uttrykte tidligere bistandsminister Erik Solheim.

Prisbelønnet arbeid

Andhikholat-utbyggingen, ett av de fire vassdragene der HimalPartner var involvert, ble tildelt UNESCOs Blue Planet Prize, en utmerkelse for

GRIMSRUD
– en del av GGgruppen
LEIF GRIMSRUD AS
Svinesundsveien 334
Postboks 1034, 1787 Berg i Østfold
Tlf 69 21 64 20
www.leifgrimsrud.no
INDUSTRIOMRÅDER | BOLIGFELT | VA-ANLEGG | BYGG
UTOMHUSANLEGG | SAMFERDSEL | SPEISIELLE ANLEGGSSARBEIDER

Vakre blomster
Koselige buketter
Blomsterjord
Tilbehør
Blomsterland
Risum / BRA-veien
69 17 54 50 / 69 18 50 11
Blomster til små og store anledninger

RING-BLOMSTERS
Kongens Brygge
1767 Halden
Tlf. 69 18 54 15

Kjell Harlem
Gravemaskiner a.s.
Holmbo, Iddeveien 316
1765 Halden
Telefon 69 19 33 35
E-mail: post@khg.no

BIA
Berg, Idd og Aremark
Regnskapslag
Rødsveien 46 - 1781 Halden

DEKK FOR ALLE BEHOV!
DEKK Partner
Halden Dekk AIS
Kivsvn. 4, 1788 Berg
Tlf. 69 19 55 75

Fra skog til bygg
Stangeskovene
TISTEDAL | TLF 69 19 08 00 | www.stangeskovene.no

Förliet
ESTABLERT 1861
Gaven som gleder
Storgata 3, Sydsiden
Tlf 69 18 20 33

Lie
Handelsgartneri
v/Odde Bru
Tlf. 69 18 00 20
Mandag–fredag 10–17
Lørdag 10–14

JERNA
BILLINGTON
Tlf 69 17 24 20

Marthinussen MUSIKK AS
Pianostemmer/
tekniker
Prestegårdsveien 1,
1791 Tistedal
Tlf 91 36 02 45
sverre@marthinussenmusikk.no
www.martinussenmusikk.no

Benytt
Menighetsbladets
samarbeidspartnere
når du handler!

Den norske kirke i Halden

Os Allé 13, 1777 Halden
fellesraad@kirkenshus.halden.no
Kontor for kirkevergen, alle menighetene og kirkene i Halden.
Ekspedisjonstid 10.00–14.00
tirsdag–fredag. (mandag stengt)
Telefon 69 17 95 30
Fax 69 17 95 31

Kirkevergens kontor:

Kirkeverge **Jan Ivar Andreassen**
906 59 492 / 69 17 95 42
Administrasjonsleder
Torild Hauge
924 08 791 / 69 17 95 40
Driftsleder kirkegård
Knut Skram
913 93 921

Idd menighetskontor:

Daglig leder **Ingunn Holmberg**
995 07 913 / 69 17 95 65

Kirkelig undervisning:

Menighetspedagog
Iselin Andersen Gjøstøl
415 80 269/69 17 95 69
Menighetspedagog
Johannes W. Halvorsen
941 71 465/69 17 95 66
Kateket/trosopplærer
Ragna Ristesund Hult
934 91 954/69 17 95 67

Diakoni:

Diakon **Hilde Finsådal**
951 06 257/69 17 95 54
Menighetspedagog
Iselin Andersen Gjøstøl
415 80 269/69 17 95 69

Berg kirke:

Sogneprest **Kristin K. Bakkevig**
482 69 054/69 17 95 51
Kantor **Sevinj Mirzayeva**
994 00 894/69 17 95 64
Driftsleder **Knut Skram**
913 93 921

Immanuels kirke:

Sogneprest **Jan B. Lystad**
412 05 130/69 17 95 62
Kantor **Marie Håkensen**
467 81 696
Kantor **Sevinj Mirzayeva**
994 00 894/69 17 95 64
Kirketjener **Øystein Jansen**
902 89 122
Kirketjener **Ole Johannes Ulseth**
936 47 397

Rokke kirke:

Sogneprest **Halvor Gregersen**
905 50 329/69 17 95 52
Organist **Jan Erik Norheim**
918 68 861
Kirketjener **Morten Lager**
907 53 131

Asak kirke:

Sogneprest **Kjell Halvard Flø**
917 06 068/69 17 95 50
Kapellan **Martin Lund**
970 62 446/69 17 95 68
Kantor **Rana Ahmadova**
486 03 807
Kirketjener
Ole Johannes Solberg
954 64 621

Idd kirke:

Sogneprest **Reidar Finsådal**
901 32 327/69 17 95 60
Kapellan **Martin Lund**
970 62 446/69 17 95 68
Organist **Knut Ronald Haugen**
917 10 691
Kirketjener **Karin W. Hansen**
915 66 037

Prestebakke kirke:

Sogneprest **Reidar Finsådal**
901 32 327/69 17 95 60
Organist **Pål Espen Haugen**
906 50 619
Kirketjener **Svein de Flon**
481 85 940

Tistedal kirke:

Sogneprest **Kjell Halvard Flø**
917 06 068/69 17 95 50
Kantor **Rana Ahmadova**
486 03 807
Kirketjener **Venche Solberg**
907 89 361

Dette har betydning noe for meg

Elin Hammer Torp

I juni-utgaven av Menighetsbladet kunne man lese del 1 av Elin Hammer Torps artikkel om den nye salmeboken. Her kommer del 2:

Salmeboka inneholder mer enn bare salmer og oversikt over forfattere og komponister. Den har fått en egen bønnebok, «Norsk bønnebok» som følger etter alle salmene.

Jeg har lyst til ta med to eksempler på bønn som man kan finne i denne bønneboken. Her er en stadig aktuell bønn om fred av *Gerd Grønvold Saue*:

HJELP OSS Å SKAPE FRED

Herre, hjelp oss å skape fred ved å gi mennesker det de trenger for å leve, ved å utjevne kløften mellom fattig og rik, ved å løse konflikter uten bruk av vold, ved å verne om ditt skaperverk og ta vare på ditt hellige ord. La godhet og rettferd velle fram blant oss lik bekker som aldri blir tørre.

Den neste bønningen er en bønn som også har en evig aktualitet i seg for oss alle til alle tider. Den er skrevet av *Gustaf Wingren*.

HJELP MEG Å TA IMOT FORANDRINGER

Herre, min Gud og Far. Du kjenner meg helt. Du vet hva jeg duger til og hvor grensen går for mine evner. Hjelp meg til å ta imot de forandringer som hører livet til, på samme måte som jeg tar imot solskinn og regn, dag og natt. La meg rolig akseptere den erfaring at jeg ikke er verdens sentrum, men en

blant mange, ett av de tusenvis av hvetekorn som skal falle i jorden og dø. Du alene vet når tiden for innhøsting er inne. La min gjerning da være fullført. Å Gud, velsigne meg så mitt liv bærer frukt. Deg være ære i evighet!

Lykke til med hele den nye salmeboken!

Ordet er ditt

Øystein Bakkevig

En dag skal rettferdigheten seire, en dag...

– Det er ikke hvordan man har det, men hvordan man tar det, er det mange som sier. Men jeg sier «og hvordan man har det har med hvordan man har hatt det!»

Jeg møter mange som ikke har det så greit, der ordene om at det handler om hvordan man tar det, forsterker opplevelsen av å ikke få det til, å være mislykket eller understreker urettferdigheten i livet. For livet er ikke rettferdig, og det er ikke sant at det er bare hvordan man tar det som er avgjørende.

God helse uttrykkes ved evne til å takle de belastningene som livet gir. Man kan være både fysisk og psykisk syk, men allikevel ha god helse. Og hvordan man evner å takle belastningene, henger mye sammen med hvordan man har

hatt det. Hva man har fått med seg i bagasjen av erfaringer i oppveksten og ellers i livet. Balanse er avhengig av at det har vært og er et rimelig forhold mellom det som tærer og det som nærer. Når et menneske i sin oppvekt eller i nære relasjoner opplever for mye av det som tærer – jeg tenker på neglisjering, maktmisbruk, trakassering, fysisk eller psykisk mishandling eller belastninger som overgår ens krefter, tappes evnen til å opprettholde balanse i livet og utvikle god helse. Det utvikles relasjonsproblemer, tilknytningsvansker – etterhvert både fysisk og psykisk sykdom som kan være vanskelig å komme ut av uten hjelp. Andre ganger er det vanskelig å mestre det vi møter, motløsheten tar overhånd, skammen dominerer og lammer oss. Og bedre blir det ikke om den

moraliserende stemme enten fra andre eller inne i oss selv, uttaler ordene vi kjenner altfor godt, men sier på en annen måte – «ta deg sammen».

Vel er det sant at vi ikke alltid skal dvele ved historien, men er det noe vi alle vet om vi tenker etter, så er det at historien vår og livet vårt, har gjort noe med oss. Uten at vi tar det på alvor og lytter til våre erfaringer, kan vi heller ikke møte fremtiden uten å ha nåde med oss selv i forhold til fortida og kanskje lære for ikke å gjenta for mange feil. Og vi kan heller ikke så lett se meningsfulle sammenhenger i livene våre, om vi velger å la være å se oss tilbake, både når livet går oss imot og vi har gode dager.

Når jeg kan kjenne det vonde i å se hvordan livet arter seg så urettferdig for mange, er det ofte to tekster som dukker opp: En gammel sang av Bjørn Eidsvåg der han minner oss om at «En dag skal rettferdigheten seire, en dag skal vi danse, skal vi feire...» og et ord i Bibelen fra profeten Jeremia i 29.kapittel: «For jeg vet hvilke tanker jeg har med dere, sier Herren. Fredstanker og ikke ulykkestanker. Jeg vil gi dere framtid og håp».

Så la oss omgås med nåde både overfor andre og oss selv, slik at vi i større grad kan anerkjenne livserfaringene som grunnlag for hvordan vi «tar det» og la ordene om håp gi oss mot til å kjempe for rettferdighet og mot til å møte de vanskelige dagene.

<p>Bryllup – Dåp – Konfirmasjon Jubileer – Minnestunder</p> <p>Naturligvis bruker vi hvite duker og hvite tøyservietter til livets store anledninger! Vi serverer aldri annet enn hjemmelaget mat.</p> <p>Tlf. 69 17 52 32 – hele året rundt.</p> <p>Fredriksten Kro</p>	<p>Bakkens Auto A/S AUTORISERT VERKSTED Periodisk kjøretøykontroll Service, oppretting, lakkering Tlf. 69 19 61 80 Fax 69 19 61 09 Kleppervn. 1793 Tistedal</p>	<p>HALDEN TAXI</p> <p>TLF. 69 21 32 00</p>	<p>banda</p> <p>Gerd Holm's Eff. AS Bandagisten Hilde Fosdahl Storgt. 10 ved Berg Sparebank Tlf. 69 18 12 88</p> <p>GODKJENT LEVERANDØR AV HELSE- OG SYKEARTIKLER</p>	<p>Comfort Rørleggeren i nærheten</p> <p>F. JØRGENSEN AS Tlf 69 17 86 14 www.f-jorgensen.no</p>	
<p>Kynningsrud</p> <p>www.kynningsrud.no</p>	<p>Wave</p> <p>BÅT-HOLM AS Vi satser på service</p>	<p>HALDEN DATASERVICE</p> <p>Når det gjelder IT og økonomi</p> <p>REGNSKAPS-SERVICE</p>	<p>KIWI minipris BRØDLØS</p> <p>Tlf 69 17 20 37</p>	<p>GULLSMED</p> <p>Ottar Linde-Nielsen als</p> <p>Tlf 69 17 60 62</p>	<p>LINDHAUGEN MASKINENTRENERG & ANLEGGSGARTNERFIRMA</p> <p>Løkkevikveien 3, 1747 Skjeberg Tlf 69 18 76 00 www.lindhaugen.no</p> <p>Din samarbeidspartner på grunnarbeider og grøntanlegg</p>